

Pest, márczius 11-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj márczius—juniúség azaz : 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton 1 ft. 20 kr. pp.

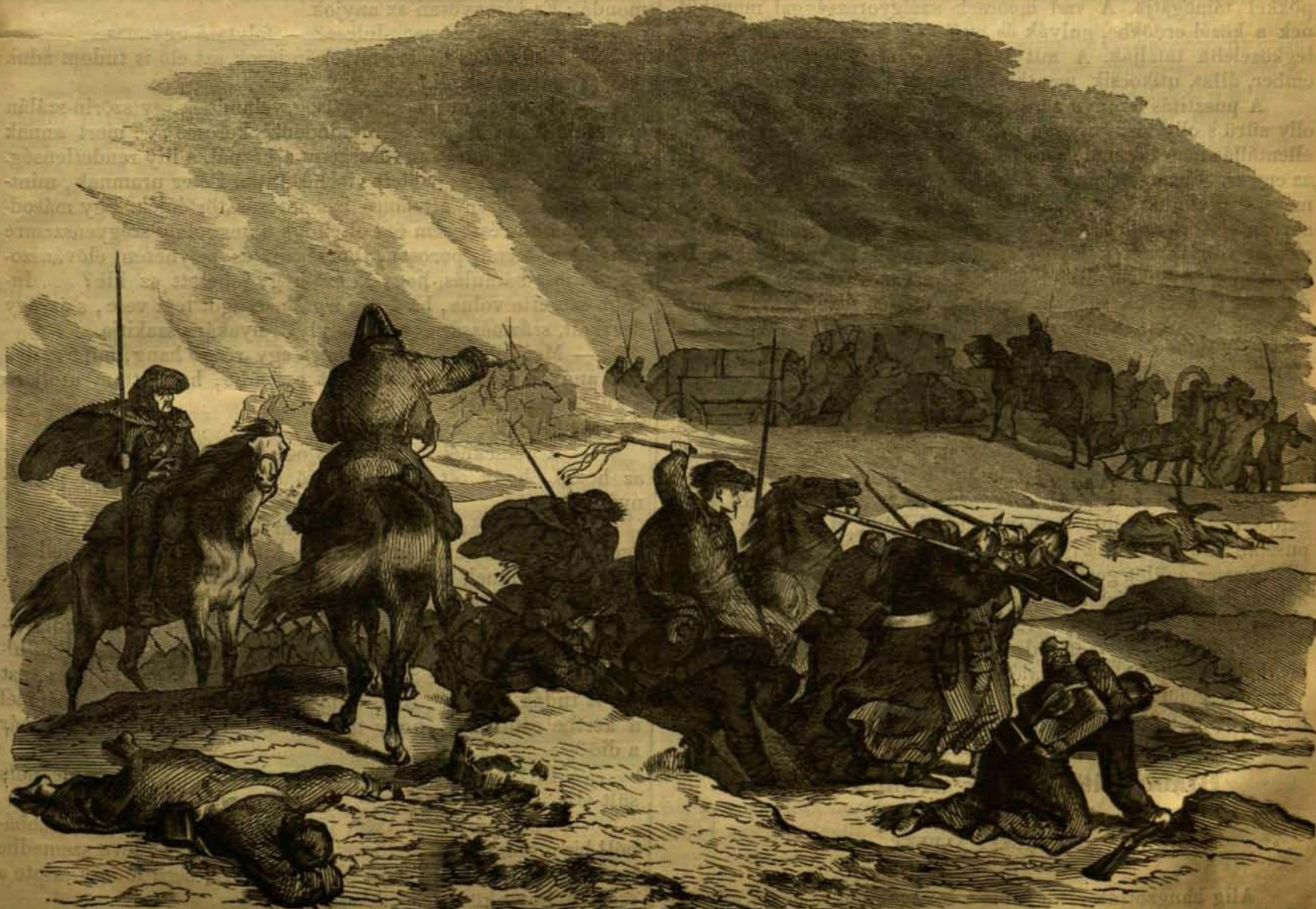
A „Politikai ujdonságokkal” együtt márczius—juniúség azaz : 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton csak 2 ft. pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetem:cza 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Krimiai zivatar.

Legrégibb időktől fogva egy tenger sem volt olly félelmes a hajósoknak, mint a Feketetenger. Pusztító viharait megénekelték a régi világ költői, épen ugy, mint a legujabb hadi tudósítók, kik a mult télen siralmas képét állították elő az angol-francia hajóhad veszteségeinek, melyeket a Feketetenger orkánjai okoztak. De nem csak e tengernek vannak hirhedett

viharai, hanem Krimia s általában egész déli Oroszország is híres az ő szárazföldi fürgetegeiről.

Minap olvastuk a hirlapokban, hogy egész csapat orosz katonák, kik Odesszából Szabasztopolba vonultak, utközben megfagytak. E hir csak addig látszik lehetetlennek, mig hitelt érdemlő utleirásokban az orosz viharok rajzait nem olvassuk.

Krimiai zivatar.

Az oroszok háromféle hóvizatart különböztetnek meg, melyeknek neve: *mjatjol*, *szamet* és *wjuga*. Leggyengébb a *mjatjol*, s a közönséges hófürgetegét értik alatta, midőn egy átvonuló fellegből omlik a hó. Erősebb a *szamet*, midőn a leesett havat egész tömegekben kapja fel a forgószél s vízirányosan hajtja tova a sikon. Ez már veszedelmes és jaj az utazónak, kit utban talál. Szemét felnyitnia lehetetlen, sőt még a ló sem megy előre, ha agyon verik is. Még legjobb ilyenkor a földre borulni, különben könnyen felragadja az embert a forgószél s úgy viszi odább, mint a tollat. A marhacsordákat ilyenkor félelem szállja meg s ijedten iramodnak szét. Összevissza forog kering minden. Minthogy illy vihar néha hetekig, rendesen pedig három napig tart, gyakran megtörténik, hogy a nyájak és gulyák, sőt sokszor emberek sem találják fel többé szállásaikat, s félelem s éhségtől elgyöttrődve ott veszi meg a hideg. Még gyakrabban történik, hogy különösen a juhnyájak egyenesen a tengernek rohannak s ott vesznek, még gyakrabban pedig farkasok prédái lesznek. Szerencsére bizonyos jelekből előre megtudják jósolni a pásztorok a vihar közeledését s nyájjaikkal ilyenkor benmaradnak az istállókban; a tatárok azonban télen által is kiűn hagyják barmaikat s minden efféle veszélyeknek kiteszik, a mit gyakran a jószág egy harmadával keserülnek meg.

Azonban ezen *szamet*, minden veszélyessége dacára csak árnyéka is alig lehet a *wjugának*, melly a hófürgeteg legiszonyubb s legveszélyesebb neme. Ilyenkor a hó mind felülről omlik, mind alulról kavarodik fel, roppant hidegben erős viharral. *Szamet* alkalmával még van menekvés; a ki valamely házba vonulhat, biztosítva van; több utazókocsi, egymás mellé állva s egymást támogatva, még ellentállhat neki; de a *wjugának* ellent nem állhat semmi! Legnagyobb szerencse, hogy ennek bekövetkezését is csálhatlan jelek szokták napokkal megelőzni. Ilyenkor senkinek sem jut eszébe, utra kelni, még csak a legközelebbi faluba sem; a házat ürzi minden ember s gerendákkal, czölöpökkel támogatja. A vad ménések szélgyorsasággal menekülnek a közel erdőkbe, gulyák és nyájak oltalmat keresnek, a hol legközelebb találják. A mit szabad ég alatt talál e fürgeteg, ember, állat, utikocsi, menthetetlenül el van veszve minden.

A pusztítás iszonyu sorát jeges hófürgeteg nyitja meg, melly olly sűrű s olly vízirányosan rohan végig a sikon, hogy sem az ellentállás nem használ, sem ha tovább ragadtatja magát általa az ember. S ha az orkán ez előhírnökének hatalmából sikerült is megszabadulnunk, okvetlenül áldozatai leszünk a második csatasorban előtörő szélrohamoknak s forgószéleknek, melyek polyvaként szórják szét a levegőbe utban talált zsákmányaikat. De ennél még egy harmadik, erősebb foka van a féktelen elemek e dühének, mert ha ezek az említett módon már csaknem kidühöngték magokat (a mi gyakran több napig tart): akkor indul még csak meg az igazi orkán, egy ellenállhatatlan szélroham, melly gyökerestől felforgatja az erdőket, s a legmagasb fenyőfákat szalmaszárként repítvén a levegőbe, toronymagasságban egész mérföldnyi messzeségre sodorja; csűröket és istállókat dönt, leszedi a házak tetejét, tornyokat rombol, úgy hogy azon vidék, mellyben a *wjuga* pusztított, pusztább lesz a háboru által szenvedett vidéknél; s nyomait agyonzuzott nyájak, tövestől kiforgatott erdők s földig rombolt faluk jelölik. Megtörtént, hogy pusztán álló istállókba néha bekapott a *wjuga*, s a belé menekült állatokat az épület gerendáival együtt magával sodrá, s távolabb helyen összezúzva ismét letévé. Legnagyobb szerencse, hogy a *wjuga* ritka, minden 10—12 évben mintegy egyszer kerül elő, de ha előkerül, akkor minden, a mihez az ő jéghehellete hozzá fér, halál és pusztulás martaléka lesz.

Mai képünk egy orosz seregvonulást ábrázol Odesszából Krimiaiba, a fentmagyarázott *szamet* nevű fürgeteg alkalmával.

Idább Ritka Péter uram életéből.

(Beszély.)

Irta PÁLFFY ALBERT.

VII.

Alig hangzottak el ugyanis a lovagok nehéz léptei, s a megszorult ifju az ágy alatt még el sem határozhatta magát, ha ki-

mászhatna-e már, midőn az udvarra egy könnyű kocsi érkezett.

A kocsi pedig zsufolva tele leányokkal.

Rögtön nevetés, visitás, és csiripolás tölté be a léget: az egész sereg hamarabb mint kimondani lehet, leugrándozott a kocsiról, s jöttek mind egyenesen az ajtóra, mellyen az imént Bánfi Dénes, s a hadnagy, ki őt kikiséré, eltávoztak.

Az ifjunak lehetlen volt kibujnia; mert a lányok nem anyyira az ajtóhoz jöttek, mint inkább egyszerre a hányan voltak az ajtóhoz vágódtak, a zár a hatalmas csapásra felpattant, s a szoba el volt foglalva.

Ha valaha, most lett volna ajó tanács kedvesen látott vendég, az ágy alatt. Még tiz másodpercz sem tölt el, s az ifju egész sereg leány nevet hallhatott, a mint azok egymást szolítgaták: Rózsa, Tercsa, Julcsa, Zsuzsa, Sári, Klári, Erzsi... és a többi, és a többi...

— Kik lehetnek ezek? a hadnagy leányai? az égből esnek le egyszerre? hol voltak eddig? hogy lehet az, hogy az öreg egy szóval sem emlité, hogy gyermekei volnának?

Most erősebb női hang is vegyült a többi közé...

— Ez bizonyosan az anyjok.

E láрма között egyik leány a szomszéd szobába akart menni, azonban azt bezárva találta.

— Kinél van ennek a kulcsa? — kérde a többiekhez fordulva.

— Én Rózsa nénémnél láttam — felelt egy másik.

— Nálam bizony nem láttad —

— Akkor hát Tercsinél kell lenni.

— Mit? én nálam? mi közöm nekem az ajtó kulcsához? fél esztendeje, hogy rá se néztem arra az ajtóra... kell is nekem a ti szobátok, vagy annak a kulcsa... süssétek meg.

— De hát végre is ennek a kulcsnak meg kell lenni.

Ezt ama komolyabb, erősebb, s némileg parancsoló hang mondá, mellynek hallatára az imént az ágyalatti vitéz azt mondá: Ez bizonyosan az anyjok.

— Talán nálad van, Julcsa? — folytatá ugyanaz.

— Nincs édes néni; a mivel én járok, azt elő is tudom adni. (Tehát csak néni.)

— No de ez mégis szörnyűség, valaminek így szörin-szálán elveszni. Rajta leányok... mindenki keresse... mert annak meg kell lenni, ennyi gazdasszony a háznál, s illy rendetlenség.

Egyéb nem is kellett vitézlő Ritka Péter uramnak, mint-hogy most rögtön általános házmotozás történjék. Egy másodpercz huszad része sem fog eltelni, s ő kegyelme szégyenszemre kénytelen leend porosan, borzasan, és pelyhesen elővánszorogni: lesz bámulás, hogy ki ez? hogy jöhetett ez ide?... Inkább szerette volna, ha az ég irgalmasságot tesz vele, s az ágy deszkáit, százmázsára emelt súlylyal, nyakára szakítja.

— Megálljatok — szólt most egy rezgő hang, mint szabadító angyal szózata — most jut eszembe, hol láttam utoljára a kulcsot...

— Hol, hol, hol?

— A néniéknél... ki hozta oda magával, nem tudom; elég az hozzá, hogy ott volt; az első szobában, az ablak párkányán...

— Most már én is emlékezem — folytatá egy másik. — Igen, ott láttam az ablakon; még a kis tarka macska is mellette volt, a mellyiknek bőriből a néni zekegallért akar varratni... Meg egy összetört zöld dió is volt ott...

— Ah? egy összetört zöld dió? — szólt egy harmadik — akkor mindjárt kifut az igazság szeme... Jöszte csak elő Julcsa hugom... jöszte csak édes barátném, a ki mivel jársz, azt elő is tudod adni... Nem te mondtad nekem, mikor a néniél a kertbe sétáltunk, hogy megakarod próbálni, ha érik-e már a dió?

— Én?? (Ez egy kis tagadás akart volna lenni, de nem sült el.)

— Bizonyosan te. Azért jöttél ki te egyszer sirva a szobából! bizonyosan, mikor törted az léretlen diót, a leve szemedbe fecskendett. Erővel nevetni akartál, de a keserű lé úgy csipte a szemed, hogy könnyezned kellett.

A dolog világosságra jött. A szoba kulcsát csupán gazd-

asszonykodásból Julesa vitte el magával, és szépen ott felejtette. Egyebet nem lehetett tenni, mint egy lovas legényt a hadnagy emberei közül visszaküldeni.

— Mikor fog ez visszajönni — jegyzé meg a néni — Szent-Lőrincz ide jó másfél óra.

— Most hat óra édes néni. Félóra oda, félóra vissza, épen kilencz lesz . . . a szoba ugy sem kell addig, míg le nem fekszünk.

Ifjabb Ritka Péter uram ezalatt csak szedegette össze a tudnivalókat. — Arczot ugyan még egyet sem látott, de lábat mintegy tizenhatszra menőt, ebből ha kettő a nénié volt, marad tizenhat, vagy is nyolcz leány, feltéve, hogy egy sem volt közülök féllábu. De ki ez a néni Szent-Lőrinczről? Talán csak nem épen a papné? Még csak a volna hátra, hogy a ki őt olly dicsően látta a bakon, négy gyönyörű lovat hajtani, s hihetőleg az öreg udvarbíró meg is ismerte, az lássa meg őt az ágy alatt!

Akart, nem akart, maradnia kellett. A sok lábsusszanás nagyon kezdé felverni a szoba porát, pedig illy hadnagyi lakásra ollykor sáros csizmájú hajduk, és katonák is szoktak belépegetni: félnie kellett a fiatal embernek nehogy a prüszkölés elővegye.

Elvégre visszajött az öreg is. Sokáig beszélgetett az utca ajtóban ő kegyelmével, ki hihetőleg a legfontosabbakat legutoljára is hagyta.

A lányok először egyszerre, aztán egymásután rohantak atyjok nyakába, mindenik akart mondani neki valami kellemest, valami hizelgőt. Szegény öreg! áldás hiányában te sem panaszkodhattál; no de mindegy, ha Isten türelmet is adott hozzá.

— Jól van gyermekeim, jól — szólt hozzájuk. — Tudom hogy szerettek. . . Hanem szeretném ha már vacsoráról is gondolkoznátok, mert ma különösen éhes vagyok.

Ezután a nénihez fordult.

— Isten hozta kedves hugomasszony . . . tudom volt elég baja e sok szeles leányzóval . . . hogy vannak otthon . . . ? mivel mulatja magát oda haza tiszteletes komám uram? Egy uttal ő is átjöhetett volna. . .

— Férjem egészséges — felelt a hölgy — tiszteli kegyelmedet, de nem jöhet, nagyon el van foglalva.

— Ejnye, leányok, nem hallottátok, hogy éhes vagyok. máskor hatan is rohantok a konyha felé: azt mondom jó vacsora legyen . . . tiszteljétek meg nénéteket is valami jóízű félével, aztán még vendég is akadhat. . .

Három leány, táncz lépésekben, azonnal kitakarodott a konyhára; maradt azért annyi, hogy a láрма csendesüléséből a fogytékot ki nem lehetett volna találni.

— Nos — szólt aztán ismét leányaihoz az öreg — beszéljétek el, hogy ment a néninél dolgotok. Remélem jól viseltétek magatokat, nem adtatok okot panaszolkodásra. . . Egyik sem felel? . . . Ez első példa volna, a mióta meg vagytok. Egymásra néztek? Susogtok? Gyermekek! Ti veletek ma történt valami. . .

Egy pár leány azt felelte: Semmi, egy pár meg hogy: Csekélység. A néni pedig leült, női munkát vett kezébe, és mosolygott.

— Semmi? Csekélység? Mit akartok ezzel mondani? Jer csak ide Erzsikém. (E volt a legkisebbik) Jer édes jó leányom. . . te mondasz mindig nekem igazat: beszélj el mivel mulattátok magatokat a néninél.

— Hát csak beszélgettünk, édes atyám. . . .

— És aztán?

— Lementünk az udvarra.

— És aztán?

— És a mint az udvaron voltunk, és szaladgáltunk, egyszerre az egész udvar tele lett török katonákkal.

Az öreg visszahökkenett . . . és a néniére pillantott . . .

— Török katonákkal? Erdélyben? Szent-Lőrinczen . . . ?

Az öreg füleinek sem akart hinni, de mindnyájan, a többi leányok s a néni is erősíték, hogy a falu hol látogatóban voltak, tele van törökökkel. Kucsuk váradi basa van ott, lovassággal, és ágyukkal.

— Beszélj tovább te szerencsétlen — folytatá az öreg, s füleit megvakargatta.

— A mint a törökök az udvarra kezdtek jönni, a néni

mindjárt jött felénk, és kiáltotta: hogy hamar, hamar, jöjjetek be a szobába; mi beakaránk menni, de akkorára már a basa is bejött s a tiszteletes bácsival beszélgetett.

— Hát aztán hova mentetek . . . ?

— A néni azt mondta: bujjunk el a kertbe; mi aztán egyszerre a kis ajtón a kertbe szaladtunk, s oda huzzuk magunkat a sűrűségbe, hol a málna, és törökszőlő van.

— És meddig voltatok ott?

— Nem nagyon sokáig: mert alig hogy ott elhelyeztettük magunkat, hát egyszerre csak halljuk, hogy: poty, poty, poty. Kikandikáltunk minden felé, de semmit sem láttunk, míg végre valamelyikünk fel talál nézni a fákra, hát akkor úgy ült már ott a sok török, mint a varju. . .

— És aztán mi volt az a: poty, poty, poty?

— Hát a törökök nekünk szilvát hajgáltak a fáról, azt gondolták talán, hogy mi is csak azért bujkálunk ott, hogy a földről a lehult szemeket felszedegessük.

Az öreg nyugtalanul hemgett. Az ugyan, hogy leányai a török lovasság megérkeztek Szent-Lőrinczen voltak, nem igen lehetett inyére, de másfelől, mint afféle titkos malecontentus csak örvendhetett a meglepő ujságon. . .

— Hm, hm — dörmögé fogai közt — a fényes porta utoljára is nem tréfál ezzel az Apafi-féle históriával.

Itt a néni félrelökte kezéből a női munkát, a mivel elfoglalva volt, s gunyos hangon felkaczagott:

— Apafi-féle históriával! Ki ez az Apafi? Ki ismeri őt Erdélyben? Mi lesz már a fejedelemből, ha azzal úgy bánnak mint ócska butorral, mellyet ha megunnak, kilövik a szobából, mintha soha ott se lett volna.

A ki pedig mindezeket az ágy alól volt kénytelen hallgatni, dühösségében a fogait csikorgatá:

— Csak nézze el az ember! — gondolá magában — hol nem tenyésznek még Kemény János uramnak eltántorithatlan hivei. Patvarba ezzel a csunya nénikével. Szépeket gondolhat rólam a jámbor Posztoczki, ha elhitte, hogy ilyenekbe hirtelemben szerelmes tudtam lenni. De meddig maradok itt? Ha ezen asszony meglát, s megismer, hogy én voltam az udvarbíróval egy kocsin, büszkén, fényesen mint egy kis Isten, s most itt vagyok az ágy alatt, mi mindenfélét nem fog gondolni? . . . de csak lesz talán bátyámnak annyi esze, hogy módját találja, miként szabadulhassak meg e rettenetes helyzetből.

Az öreg visszavitte a beszédet az előbbeni tárgyra . . .

— Mond meg csak aztán, Erzsikém . . . ettetek-e sok szilvát?

— Sokat? Nem sokat . . . nem nagyon sokat ettünk . . .

E szavakat a lányka olly vontatva mondta, hogy az öreg megérthette, hogy tán leányai még sem ettek meg egy teli kocsival.

— Ennünk kellett, édes atyám — tevé hozzá még a kis lány — mert féltünk, ha nem eszszük meg a mit nekünk ráztak a fáról a törökök, megtalálnak haragudni.

— Tudom! . . . tudom . . . és magatoknak sem hiányzott rá az étvágy. De csak ne fogadjátok ti atyátok szavát, majd sorba lel benneteket a hideg, és én nem győzöm az orvosságot fizetni. Mig a cseresnyétől kezdve a szőlőig a gyümölcs tart, soha sem fogy ki házamból az ispitály.

A lányok friss szakácsnék voltak. Sokkal előbb mint gondolná az ember, a vacsora készen volt. Három más lány asztalterítéshez fogott. Az is készen volt egy lementre. A tányérok, kések, villák, kanalak, poharak, palaczkok, mintha szárnyra keltek volna. Ripsz-rapszra ment minden dolog. Kettőnek a nyolcz közül mindig volt egy kis elintézendő pöröcskéje; kettő tánczolt, egy kifelé szaladt, egy befelé rohant, a két utolsónak pedig szakadatlanul valami zörgős és csattogást okozó holmival volt dolga . . . mindnyájan pedig egyszerre kiáltottak, nevettek, és énekeltek.

Illyen sorsot készítettek oda fen öregebb Ritka Péter hadnagy uramnak, azonban ő már régen elhitette magával, hogy ennek így kell lenni, ez másként nem lehet, s egykedvűen nézte maga előtt az élénk hadat, és ült karszékében mint egy nagy prépost, kit a templomban hét pap szolgál egyszerre.

(Folytatjuk.)

A népiskolák leleplezett mysteriuma.

E nagy beszédteremben, mely sokak rokonszenvű óhajtsával találkozól, egy szerencsés órában megnyitott, mint beszélő társ következtetem a sort az iskolaügyre, most állván telve a tanodák oktató gyermekekkel; és elmondom nézetimet a falusi népiskolák *mysteriumáról*, (olv. *müsterium*) azaz: szent titkáról; mely czim alatt az iskolaszobák négy fala közt gyakoroltatni szokott fenytéseket értem.

A tökéletes embernevelésnek, mint ezt Poroszhon szintén az ideálignélkül túlközteti, *) folytonos iskolázatásnak kell lenni, bölcsőtől a koporsóig; ilyennek hazánkban is előbb-utóbb. A kisdéd korból kinőve, mely közvetlen az édes anyai ápolás között foly le a családszobában, a gyermeket kiadják háztól előszőr is az óvodába, hol olly elemében érzi magát, mint a hal a vízben; innét a népiskolába, innét a reál, vagy (az nem levén) a vasárnapi iskolába; melyet a már felsejűlt ifjú és leány addig jár, mignem házasságra lépven, beérkezik ama legfőbb életiskolába, melynek tömkelegéből aztán nincsen többé szabadulás se ki, se be.

Iskolát pedig én nem tudok, nem is akarok képzelni fenyték nélkül, ennek vékony és vastag nemein által. Meglehet, hogy a porosz eljárás szerint óvodázott gyermekek olly erkölcsösen lépnek iskolába, hogy őket, mint megannyi fél angyalokat, csak selymes büntetéssel illetni elegendő, millyen pl. a merőn rájuk nézés, ujiali néma feddőzés, pirogató szó, vagy legfőlebb kis bezárás. Illyen tanulók mellett aztán a ferula (tenyér-verő), bot, vessző, térdepeltető, és a büntetési szerszámoknak minden buncós készletét, bizvást ki lehet küszöbölni az iskolák szobáiból. — De a magyarhoni népiskolákkal a dolog egészen másképen áll, jelenleg még. Óvodák hiányozván, a gyermekek szinte hatodik évökig önmagukra hagyatván, elvadulnak és erkölcsükben megromlanak, szüleik sem birván a fenytéket illően kezelni és huzamosan föntartani. Milly vakmerő és daczos fiukkal van sokszor egy falusi isk. mesternek vesződése: arról fogalma sem lehet másnak, mint a ki e hivatalnak praxisát nézte, látta, vagy maga is izlelte. Azért isk. látogató és polgári kormányzó itt nehezen ítéltet méltányosan, hacsak valamikor ő maga is tanító nem volt. E ritka szerencsében részesült *Lajos Fülöp*, a volt francia király, üldöztetése idején, 8 hónapig tanítóskodván Helvét-honban a reichenauai intézetben, ki aztán trónra jutván, képes is lett isk. ügyekhez szólalni, és mint valahai *iskolamester-társ* (így irta magát alá 1837-ben egy gyűjteményhez a szegény isk. mesterek felsegélésére,) s így tudta e néposztályt és teendőit méltóan megbírálalni. A mi szilaj magyar fickóinkkal, isk. mester, poroszfélére érzélgő fegyelemmel semmiképen nem boldogulhatna; és ilyenekre nézve a testi büntetés elkerülhetlen szükséges rossz, és pedig nem pöczintési, hanem fájósan megverési jó adagban. S így szolgáltatnak alkalom falusi isk. tanítóknak a szigorú fenyték-tartásra, melytől az átmenetel a zsarnokságra hamar meg-szülemlik, mi már tulság és meg nem bocsátható hiba.

Igen! kívánom, hogy legyen fenyték az iskolákban, vékony, vastag, selyem, daróc, a véteknek sulya szerint. Vesszőt a gyermeknevelés mellett meghagyja a szentírás is. Sőt azt is illőnek tartom a szemérem és becsületérzés kimélése tekintetéből, hogy a büntetés *mysterium* legyen az iskolában. Az legyen a házi is, midőn az atya büntet, bezárt szobában, egyedül a családtagok levén jelen szomorú arccal; de a cselédség messze eltávolítva, hogy az ne is tudja, bent mi történt. Lám *mysterium* a katona büntetése is, ki midőn vesszőztatik, vagy deresre huzatik, az mindig elzárt körben és titkon szokott végbe vitetni. Illyest nézni nem-katonának tilalmas, a minthogy efféle scena látása nélkül élhetünk is, halhatunk is boldogul; mindent tudni s látni, csak íróknak való csemege levén. Sőt a megfenytettnek hivatalosan meghagyatik, hogy a rajta esett katonadolgat senkinek ne beszélje, és váltig tagadja el, bár ollyankor a meglakolt el nem kerülheti, miszerint a pajtások kissé ne gunyolják, hogy millyen szép prezentet kapott, stb. — Az iskolai fenytés is, ugy illő, hogy csak a négy fal között vitessék

végbe zárt ajtóknál, tanító és tanítványok mindnyájan szomorú arccal jelen, — más senki se; — mit a büntetett gyermek nem is szokott kicsacsogni az iskolából.

De ezen *mysterium*mal a falusi tanítók közül sokan vissza-életét gyakorolnak: mit önmaguknak megengedni épen azon okból merészelnek, mivel az eljárás *mysterium*. És a helybeli pap vagy isk. látogató, — bármit mást mindent kinyomozhat, — de annak nyomára, hogy a fenyték mi módon gyakoroltatik részletesen, el nem juthat semmiképen. S így a tanító még több bátorságot vesz magának, e veszélyes *mysterium*ot a tanulókon szeszélye szerint folyvást üzni, — néhutt szinte hidasba-zárás s más olly aljas kinsásokkal, melyeket tollamból kiereszteni, visszaborzadok.

Nem lehet e titkot kinyomozni azért, mivel annak kibeszélése, a tanulók zárt társaságában kemény boszuállás terhe alatt meg van tiltva. Félnék és rettegnek is ettől a gyermekek, s nem könnyű, belőlük hirt kisajtolni az iskolában törtétekről. — Bár ki legyen a fenytett és bármily zsarnokság uralkodjék az iskolában, annak nincsen híre, és az nem jut el a lelkész füleibe. Ha a megvert gyermek, testét fejtől talpig valamely részben napokig sajogva fájlalja is: ő azt még szüleinek sem fődözi fel, és később azt hazudni, hogy el talált esni, vagy hogy tanuló-társaival kissé verekedett. De tegyük, hogy gyermek megpanaszodik is szüleinek, ezek, mivel maguk, a fenytéket háznál kezelni nem tudók, gyermeköket beállításakor a tanító elé azzal a kivánsággal vezették fel, hogy ezt „a csintalan fiut csak jól megregulázza ám“ — nem léphetnek fel magzatjok védelmére sem lelkésznel, sem szembe a tanítóval; kivált hol ez még jegyző is. Csak mikor a gyermek iskolából már rég kimaradt, és mestertől nem fél többé: akkor beszéli el, mi történt vele az iskolában ekkor, ekkor. Szemeim előtt járnak, fiók egyházaimban felnőtt ifjú egyének, kiket gyermek-korukban tanítójuk tett holtiglan hibásokká; — egy pórlegény, ki a tenyérbe verés sebtét genynyel folyó tenyerében ma is hordozza, — egy mindkét fülére siket fiu, ki e szerencsétlenségbe tanítói kezek miatt esett, stb. és nekem ezeket, mikor történtek, senki nem adta tudtomra.

Az isk. fenyték bitorlását pedig nem lehet eléggé nagyra tenni. Milly veszélyhözöl hat ez a népnevelésre, kitetszik abból, hogy azáltal a gyermekek testök épségében és érzékeikben holtig tartó kárt vallhatnak, nyavalyatörésbe eshetnek; — a szülék érzékeny szívfüldalmakkal fuvaltatnak, — a tyrannizált tanuló sereg keményszívűsége vezettetik, — a megkinzott gyermek bosszuállásra gerjedez, — barbársággal a jó erkölcsre átalján mirigy árasztatik; az iskolázatás iránt viszont, melyet áldásképen akarunk a szüléknek magasztalni, idegenség terjedez mind szülékben mind gyermekekben. Valóban is, sok szülék, gyermekeiket féltvén, az iskolából kifogják s tanulatlanul hagyják felnőni, csakhogy testökben épek maradjanak. Magára az isk. tanítói karra háruló becstelenséget és szegénysvállást nem is említvén.

De hogyan fojtsuk el tehát iskoláinkban e gonoszt gyökeresen; vagy — mi még óhajtabb — hogyan vehetjük annak elejét? arra fogunk még felelni a következőkben.

Bármi gonosznak irtása tárgyában, jobb azt eltávolítani mint orvosolni, jobb megelőzni mind megelőztetni. S itt az egyetlen feltétel, mely nélkül ez ügybeni javulásról szó sem lehet, az óvodáknak létrehozása hazaszerte minden helységeken. A mellé az u. n. *praeparandiák*, azaz: isk. tanítókat képező intézetek (*képezdek*) felállítására megyénkint. Mert ebben vezetnek az ifjak mind szaktudományi mind erkölcsi tekintetben a miveltségnek olly fokára, mellyen néptanítókul felléphetnek és illőbben is díjaztathatnak; holott jelenleg ők e foktól még átalján messze állnak. *Praeparandiákban* vezetnek az okos bánásmódra is gyermekekkel, és humán fegyelem-gyakorlásra; hogy így a szülék az ő legdrágább kincseiket, a gyermekeket, bátran kezeik alá adhassák. Ugyan ebben ismertetnek ki a hirtelen haragu és mérges természetű egyének, kiknek isk. tanítói tiszt-ségre belső hivatásuk nincsen, és e pályától jó idején eltávolíthatnak.

A jelent illetőleg, addig is, mignem óvodák és képezdek

*) Részletesen általam leírva a *Tudományos gyűjteményben*, 1835. XI.

állíthatnak, véd és oltalmi intézkedésekre van sürgető szükség. Mert ez az isk. fenytékkeli visszaélés, nagyobb mértékben és gyakrabban üzi rosz játékát, s felekezeti különbség nélkül, több tanodában lappang, mint gondolnók. Hirdetik ezt maguk, a hivatalból kiesett, és minden felekezetből s minden vidékeken találtató szerencsétlen tanítók. És lám a f. é. „Vasárnapi Ujság” első száma is efféle példával köszöntött be. Melly iskolai zsarnokságnak, hogy lehetőségig gát vettessék, és hogy a kedves gyermekek az iskolák zárt falai között is személyes bátorságban legyenek: azon célra az itt következőket ajánlanám életbe léptetni, hol csak lehet.

1) Iskola-ügyelésben a lelkész egymaga nem járhatván el a kellő egyenességgel és foganattal; egyházi község-gyűlésből neveztesse ki egy állandó isk. bizottmány, képezve a lelkészből és a mellé rendelt 3—4 világi előjáróból, — olyakból, kiknek iskolába járó gyermekök nincsen. Azoknak tisztokban álljon: meglátogatni az iskolát gyakran, pl. hetenként kétszer; — majd délelőtt, majd délután; de mindenkor váratlanul. Vesszőn kívül minden más büntető eszközt az iskolából eltiltanak. Fenytési scénákat, — midőn efféléknek hirből vagy rajta-érésből nyomára jutnának, megvizsgálják, vajjon rendén lettek-e végre hajtvá.

2) Kegyetlenséget tapasztalván, ugyan ők (nem a szülék), első esetben a tanítót az egyházi gyűlés elé adják helyben; komolyan megdorgáltatják, s jövőre humánabb bánásmódra intik.

3) Második olly esetben a tanító tette világi bíróság elé terjesztetik, melly a bűnösnek talált egyént, egy különös rendeletnek is következtében, melly a cs. kir. soproni helytartósági kerületől jan. 12-én 1854. bocsátatott ki, ugy fenytendi, mint az ausztriai polgári törvénykönyv a kegyetlen szüléket fenytetni parancsolja.

4) Ha a tanító még sem térne észhez, akkor harmadik esetben, az illy ember, világi és egyházi hatóság által, rögtön és kiméletlenül hivatalától megfosztassék: mire azonban, az előbbi eljárások mellett, nem könnyen jutand a dolog.

A bünbe esett egyént hírlapokban kikürtöltetni, nem tartom igazságosnak, mert ez annyi lenne mint egy honpolgárt infámiával bélyegezni s családjával együtt (melly ártatlan) szerencsétlenné tenni egészen, holott jobbulás még a bűnösnek is előtte áll.

Végre figyelmeztetünk minden községet, melly a nála megürült tanítói hivatalra más egyént hív, hogy ennek választásában, — a physical személyes külső után, — legfőképen a jó indulatot és szelid jellemet tekintsék, nem pedig a mellékéseket. Kivánandó volna ugyan, hogy tanítóban minden kellék feltaláltnék; hogy volna ékes-szava, éneklő, ügyes orgonista, porosz divat szerinti oktató és szépiró, de mivel még most képezdek hiánya és sovány díjaztatás mellett jeles egyénekben válogatni nem lehet, tehát nézzünk főleg a jó jellemre. — Kevély, önfejű, küzködő természetű, világi és hirtelen haragu tanító, az iskolák szentélyeitől távol maradjon örökre. — Ne feledjük, hogy isk. tanítóval is soha sincs baj a tudományi gyöngesség miatt, hanem a rosz jellem miatt.

Ennyit a falusi népiskolák mysteriumáról, harminczhat évi tapasztalásaim után. Iskolalátogatásnak módjáról leirtam gondolatimat a Prot. Egyh. és Isk. Lapban, 1845. 28-dik számban; a büntetések okos kezeléséről pedig *Kézi Könyvemnek* kalauzoló beszédében a tanítókhoz.

Jelen cikkemmel, jól tudom, hogy nagy darázs-fészekbe szurtam. Tisztelet, becsület tölem is a jó tanítóknak. A kiket e leleplezés nem illet, ne vegyék magukra. Kényes tárgyak szönyegre hozásával a harag el nem kerülhető. — De én, kinek ma-holnap az életem, és se félni, se reményleni valóm földön sok nincsen: senki haragjára nem ügyelek, tiszta lelkiismeretem lévén, hogy minden betűmmel a közjóra és a nemzet felvirágzására célzok. Majd több kényes ügyekről is e sokaktól olvasott lap hasábjain elmondandom nézetimet bátorsággal. — Mert mind az olly tárgyak iránt, mellyeket más író még különösen nem fejtegetett, magamra értem ama versét Oweniusnak

Quod manet infectum, nisi tu perfeceris ipse:
Mandatum a summo tu tibi crede deo.

Magyarul:

A mi marad tettlen, ha magad nem végezed el te,
Azt az Ur Istentől rád bízottottnak íteld.

Edei Illés Pál.

A víz.

Irtá Dr. HEGEDŰS.

Kemény tél volt, ablakom a szöke Duna hatalmas folyamára nyílt, mellyen a torlott jég természetes önalkotta hidként emelkedett. A gyertya világa még nem oszlata az est ábrándos szürkületét, midőn munkámat félretéve, ablakomhoz léptem.

Csepel szigetétől, mellyen a honalapító Árpád sátrai álltanak, fel a hegy tetején tul, mellyen hajdanában Mátyás király, kinek igazságszeretetére maiglan emlékszik a magyar nép uralkodott, — szabadon járt körül tekintetem.

Kemény tél volt, hideg fagyos idő, a csókák, hollók maguk is megunva a jég hátán való mulatságot, károgva sietének esti nyughelyükre, az apácza zárda tornyára. Néma csend uralkodott a néptelen téli tájkép felett. — De a zord s hideg magányt csakhamar a mult idők emlékei, a párduczos ősök, a daliás vitézek, a világromboló Etele s világbájoló Krimhilda nevének képei népesíték. — A dicső mult emlékei gyorsabb keringésbe hozák ereimben a vért, lehelletem sebesebb lön, midőn egyszerre ablakom homályosodni kezdte, a tündérvilág s a meleg szoba prózai, de jótékony valósága között észrevétlenül jégvirágokból csillogó függöny szövődött.

Eleinte neheztelék, hogy ábrándjaim menetét az önokozta fátyol összetépte, s a képzelet végtelen birodalmából a mindennapiság szűk körébe levont.

De elmélkedésimnek csakhamar, a vesztett helyett más és valódiabb tárgyat találtam s gondolatimat tovább fűzve azon meggyőződésre jutottam, hogy a képzeltnél nem kevesbé szép a való, s hogy a mindennapi a rendkívülinél csak azért tetszik kevesbé érdekesnek, mert tanulmányozására kevesebb gondot fordítunk, mintsem a legtöbb esetben érdemlené.

Alig van jószág, anyag, mellyel gyakoriabb érintkezésbe jönnénk, mint az, melly ablakomon ama csillogó jégvirágokat alkotá. — Nincs pillanat, mellyben a vízzel érintkezésbe ne jönnénk, majd ételeinkben, italainkban, sőt magával a léggel, mellyet beszívunk, tetemes mennyiségű vizet veszünk fel magunkba. — Vértünk, idegeink nagyrészen vízből állanak. — Viz termékenyíti földjeinket, jegceze: a hó, óvja a sarjadosó vetést a tél fagya ellen, viz az mit arany lantján a költő mint felhőt megénekelt, melly a kalmár áruit legolcsóbban szállítja, mellyen a büszke sorhajó, ezer halált szóró ágyuival vitorláz, mellyben a szennyes ruhát tisztítják.

Víz nélkül földünk, hideg, néma, örömtelen sivatagnál nem volna egyéb, mint millyen jó szomszédunk a hold, melly talán azért is néz olly búsan reánk, mert rajta, csillagászaink állítása szerint, sem levegő, sem víz nem léteztén, rajta sem növény, sem állat nem élhet, s azért sem dalidó, sem tánczvigalom, théa-estély vagy világháboru, szóval mind az, mi e földön olly sok jónak, rosznak, nagynak s nevetségesnek okozója, nem találhatik.

Ha ábrándos szerelmeseink, kik pusztá szerelemből a holdba vágyódnak, a viznek természet-és vegytani tulajdonságaival megismerkednének, kevesebb megvetéssel pillantanának e forgó rögre — megértvén milly gyors és szomorú véget érne örök szerelmök, ha holdpolgársági óhajtaik teljesezésbe mennének. — Miért is e cikkemet szép olvasónőimnek, s mellyik ne volna az? különös figyelmébe ajánlani bátorodom.

A víz, tisztelt olvasóim, a valódi természetes víz, melly földünknek, ismeretlen mélységre, három negyedrészt borítja, s nem az, melly számos versek s világfájdalmas regényekben s politikai vezércikkekben özönl körül a tisztelt olvasó közönséget, rendszerint folyadékony, álászó, szín- és iznélküli anyag; melly bizonyos fokig meghűlve csillogó szilárd testté, jéggé, s viszont felforrvalva gőzzé változik, melly a levegőnél könnyebb lévén fel-száll, s fejünk felett egy egész világtengert képez.

Bármily halmazati állapotban, mint szilárd, folyó- vagy gőznemű test létezzék is, két egyszerű légnemű testből áll.

Sokáig, egész a legújabb időkig elemnek, oszthatlan testnek tarták a vizet, míg végre *Lavoisier* (olv. Lavoazié) francia vegyésznek sikerült a vizet két alkotórészére, villany segítségével, felosztani.

Egyik alkotórésze az *éleny* (Oxygen) egy szintelen s iztelen légnem, mely a közönséges levegőben is nagy mennyiségben létezik, s magyar nevét azon tulajdonságától vevé, mellynél fogva minden állat csak benne élhet, s a közönséges levegőből kifogyván, nélküle sem az állatok nem élnek, sem a tűz nem ég.

Második alkotórésze a *kőneny* (Wasserstoff, hydrogen), mely szinte szín- és íz nélküli felette könnyű légnem, melyben ugyan a testek nem égnék, de mely maga meggyújtva, kicsiny, gyengén világító, de felette heves lánggal ég. Magyar nevét könnyűségétől nyerte.

Ha egy üvegpalczk fenekére vasdarabkákat rakunk s ezeket vízzel elegyített *kénsavval* (verdünnte Schwefelsäure) leöntjük, rövid idő múlva egy lég- nem fog kifejlődni, mely könnyűségénél fogva a palacz száján ki- és felfelé fog tódulni. — Ha a palaczot dugacsos bedugjuk, ezt keresztül furjuk, s egy kis üvegcsőn a levegőt kieresztjük, azt könnyen meggyújthatjuk. — Már ha e kis láng fölött egy üvegpoharat szájával lefelé tartunk, ennek belseje csakhamar homályosodni fog s harmatcseppek fognak az asztalra csepegni. *E cseppek a legtisztább víz.* Az égő *kőneny* égés közben egyesülvén a levegőben létező *éleny*nel, vizet képezett, mely gőzformában az üveg-pohár belsejére szállt, s onnan mint víz rakodott le. — Az illy felette érdekes s alig néhány garasba kerülő kísérletnél azonban vigyázni kell, hogy a csőből kitóduló *kőneny*t előbb meg ne gyújtsuk, míg a palaczban volt levegőt ki nem hajtotta, mert ellenkezőleg a palaczban lévő *kőneny-éleny* keverék könnyen meggyul s iszonyu erővel a palaczot szétrobbantja, mi által könnyen szerencsétlenség történhetik.

Ha a *kőneny* könnyűségéről akarunk meggyőződni, a kis üvegcsőre, mellyről a lángot előbb lefújtuk, egy papir- vagy hólyag-golyót kötünk s ezt *kőneny*nel megtöltvén szájánál bekötjük. A kis golyó ha szabadon eresztetik, felfele fog egész a szoba tetejére, a mester gerendáig emelkedni. Ez a *léggömb* (Luftballon) mellylyel, ha nagyban készítették, emberek magasra, a levegőbe emelkednek, nagyobb magasságokra mint millyenekre maga a madarak királya, a sas repülni képes. Az első, ki illy léggel megtelt selyemgolyóra bizta irháját, *Mongolfier* francia volt, ki 1782-ben szállt először fel.

(Folytatjuk.)

Árvizi pusztítás.

N.-Varsány (Észak-Szabolcs) febr. 25. 1855. A Tiszának illy időszakban ember emlékeztét felülhaladó árja, febr. hó 15-kén végpusztulással fenyegeté helységünknek többet fele részénél. — A mit emberi erő illy mostoha időben tehetett — saját élete, háza, marhája megmentése végett, éjjel-nappal mindent igyekezett megtenni, hogy a Tisza borzasztóan dühöngő árjának gátat vessen; de elvégre is hasztalan lett minden emberi igyekezet s fáradság, mert febr. 19-én, jóval később naplemente után a töltést ketté szakasztván a Tisza rendkívüli árja, borzasztóan romboló zugással vette magát egyenesen helységünk derekának. Irtózat volt hallani az emberek jajveszékelését, az oktan állatok bögeését, a kétségbeesett szüle édes gyermekét vagy vagyunkáját mentse-e? nem tudta. Egyszerre roppant hömpölygő víztömeg lepte el udvarát, házát, s legtöbben menekedni nem tudván ez iszonyatos kemény hideg időben, saját életök megmentése végett éjszakának idején házuk padjára szorultak. Egy illy éjszaka rémletes voltát nincs toll, mely leírhatná! Kiviradván febr. 20-kára, ekkor láttuk valódi nagyságában a veszedelmet; több mint 40 család háza a romboló árvíz kellő közepén! A szegény gazda tökéletesen tehetetlen lévén éhező családjának kenyeret, marhája számára takarmányt nyújtani — sziv fájdalommal mondom — irgalom s könyörületért kiált!

Ha volt valaha helység, mely megérdemelte a könyöradományt, úgy N.-Varsány s ennek több mint 40 családja — egy azok közül, mely arra igazán érdemes. Mert e rendkívüli szűk időben élete egyetlen egy föntartója, táplálója, meglehetősen mennyiségben meglévő kolompérja — véletlen lepvén meg a rohanó árvíz — a tavaszra eltett vetnivalóval, nagyobbára mind a föld alatt maradt, marhájának téli takarmánya a

hozzá férhetlen vizár közepén; csekély alapokon nyugvó házaik is csak addig maradnak épségben, míg a jegek, melyek most falaikat tartják, olvadásnak nem indulnak. Illy szomorú sorsa alig van a Tiszamentében egyegy helységnek mint N.-Varsálynak, mely jelenben már hozzá férhetetlen lévén a Tiszatenger árja miatt, még egészen elpusztul, ha isteni gondviselés nem örködik fölőtte, minthogy igen alant fekszik a Tisza rendes folyásához az alig 200 ölnyi távolságra eső helység. S hogy ha a jégtorlatok megindulnak, s kitör nagyobb erővel s egyenes vonalban a most is a falu derekának szüntelenül rohanó roppant vizerő, akkor nincs emberi hatalom, segély, hogy a végenyészettől megmentse! Ha pedig nézzük annak kenyeret termő határát, mely a legboldogabb időben is igen nagy mértékben víz állások fekvése miatt, hasonlíthatlanul szűken fizette meg a szegény szántóvető reá fordított munkája bérét, úgy látszik, hogy most több mint 160 hold buzával bevetett földje nyög az árvíz folytonosan hullámzó habjai alatt. Azonban — ha isteni gondviselés mellett megmarad is a helység s éhen meg nem hal annak népe — mi kilátása lehet jövőre? szerezzon élelmet vagy építsen lakhelyet? a mikor nincs honnan, nincs miből — alig lehet képes meghatározni, melyiket legyen teendő?

A veszedelem illy minden perczen végpusztulattal fenyegetvén helységünket, cs. kir. főszolgabíró t. Mihalovics János urnak, kellő intézkedés segélykérelem végett hírvil adatott, ki is azonnal kijött február 22-én a veszedelem színhelyére, hol a mennyire még akkor — nagy bajjal a rohanó árvíz töltésén járni lehetett, személyesen maga megvizsgálta a veszedelem nagyságát s rögtön a magas kormányhoz egy jegyzőkönyvet terjesztett a helyszínén a már megtörtént és tovább történhető veszedelmekről, igen érzékeny tollal írván meg abban minden nagyítás nélkül azon majd 200-ra menő lélek szomorú sorsát, kik egy falat kenyér nélkül maradtak, s megírta azon tetemes károkat is — a mennyire a hozzá férhetetlenség miatt fölszámítani lehetett — melyeket a rohanó árvíz a lakhelyek és buzavetésekben visszapotóthatlanul okozni fognak.

Nem lehet, hogy a legnagyobb köszönetet érdemlő elismeréssel föl ne emlitem a főszolgabíró urnak rögtön tett nagybecsű intézkedését, mellynek már éhező szegényeink eddig is azon szép sikerdús következményét látták, hogy Szathmármegyében fekvő Ilk helységének felebaráti szeretettel teljes becsületes lakosai, bár segély nyújtásra pénzért valóan fölszólítva, mint igaz keresztyén emberek, a szent könyv eme szavait tudván: „a jókedvű adakozót Isten is kedveli“ ingyen, nem pénzért a nyomor helyére szállítva 45 pozsonyi mérő kolompérnak rögtön megadását ajánlottak föl, mely öszvevből 20 pozsonyi mérőben ma már szomszéd Gyüve helységében — minthogy a hely színére a víz árja miatt szekerem szállítani lehetetlen — inségben szenvedő embertársaink részesültek. Hála s köszönet nektek emberbaráti meleg szeretetekért, Ilk helysége becsületes polgárai! — Valóban megérdemlitek, hogy azon jólét, boldogság, mellyben ti most vagytok, firól fira, nemzedékről nemzedékre sérthetetlen örökségtek maradjon! Nemes kebletek szép kifolyásaért — melly oh bárcsak számos követőkre találna e hon tehetősb polgárai között — Isten áldjon meg titeket!

Mennyire kíváncsú, különösen minálunk, a Tiszának minél előbb bekövetkezendő szabályozása, egy tekintet kell csak e vidék mostani szomorú területére, azonnal minden emberi kebelben dobogó sziv egyhangulag kéri, rimánkodja: „Tiszaszabályozás — jöjjön el a te országod!“

Menyhért János, ref. lelkész.

Egyveleg.

— *Brüsszeli csipke s egy férj bahlővése.* Nem régiben egy bécsi fűszerárusnak Brüsszelbe kellett utaznia; magával vitte feleségét is. Brüsszel Belgium fővárosa, s ott készítik a világ legfinomabb, leghíresebb csipkeit, melyek után annyi asszonyi sziv eped.

A kereskedő — kinek neve legyen Rumburger — végre elvégezte dolgát Brüsszelben, eljött az ideje, hogy haza készüljenek. Az asszony pakkolni kezdi a koffert. Ekkor belép Rumburger.

— Ah, te vagy, azt gondoltam, a házaló! — mond az asszony.

— Miféle házaló?

— Az, a ki igazi brüsszeli csipkével kínált itt az imént — oh Istenem, mi gyönyörűek voltak! De fájdalom, nem egyezhettünk meg. — Még sem kellett volna eleresztenem — most esz a mérég. Bécsben kettős áron kell fizetnünk az efféle csipkét.

— Örülj neki, hogy nem vetted meg — mondá Rumburger — mert ha hozzá veszed a nagy vámot, a mit a határnál kellett volna e csipkéért fizetned, aligha nyertél volna vele valamit.

— Mi közöm nekem a várhoz! Ugy csempésztem volna be a határon.

— De hát nem tudod, hogy a vámhivataloknál szigoruan megvizsgálják az embert?

— Tudom biz én, — de hát olly ostobának tartasz te engem? Talán én a csipkét szépen a kofferbe zártam volna, hogy a vámör tüstént ráakadjon? Majd bizony! A derekamra kötöttem volna:

— Mindegy, a felügyelő személyzet ott is megtalálja.

— Eredj, ne tréfálj! Csak nem fognak egy nőnél vizsgálatot tartani?

— De bizony fognak, édesem! úgy levetkeztetik, mint annak a rendje; nem ugyan a finczörök, hanem külön e célra rendelt asszony-személyek. A csipkét szépen megtalálják, szután fizethetsz, mintaköles.

— Nem hiszem!

— Fogadsz velem, hogy úgy van, a mint mondom?

— Eh, hagyj békét. Nem is tudom, minek ez a perlekedés, mikor úgy sem vettem csipkét.

Itt vége lett a párbeszédnek. Rumburger uramnak ismét el kelle távoznia s ez alatt újra előjött a házaló a csipkével. Rumburgerné asszonyom újra nézi, újra gyönyörködik bennökseztaltal nem bírván többé ellenállni vágyának, megköti az alcut, 200 pfton megvesz egy csomó finom csipkét.

A házaló elmegy, az asszony ovatosan magára zárja az ajtót, levetkezik s a csipkéket derekára köti.

Néhány óra múlva már utban van férjével Bécs felé, s egy pár nap múlva a határ melletti vámházhoz érnek. A kereskedőné alig képes eltitkolni nyugtalanságát, féltékenység kinozza, a vér arczába tolul.

— Aha — mond mosolyogva férje — ugy-e hogy a vizsgálatról félsz. Bizonyosan nem fog elmaradni, s még most fogod nekem igazán megköszönni, hogy azt a csipkejóságot meg nem vetted.

Epen a vámházhoz értek. Ki kellett ugyan szállaniok a kocsiból, azonban a vámfelügyelő igen szelid, felületes vizsgálatot érte be. Nem talált semmit s már távozni akart. Rumburger azonban restelte ezt a dolgot, mert félt, hogy majd most úgy áll neje előtt, mint a ki nem ért a dologhoz s még csufot üzhet belőle, hogy csak a szája jár. Egy gondolat jut eszébe Rumburgernek, gondolja, megtréfálja kissé feleségét, csak, hogy neki legyen igaza. Oda lép tehát a vámfelügyelőhöz s fülébe sugja: „Uram, annak az asszonynak tiltott portékája van; ha szigorú vizsgálatot tartat ön, rá fog akadni.“

Ez a feladás nem maradt következmény nélkül. Rumburgerné szépen megkérték, hogy lépjen a mellékszobába, itt erre rendelt asszonyok levetkeztették s megtalálták nála az elrejtett brüsszeli csipkéket.

Képzeltetni most az udvariati férj bámulását, a kinek sejtelve sem volt arról, hogy a dolognak illy szomorú kimenetele lesz! Hiszen neki neje maga mondá még Brüsszelben, hogy nem vett a csipkékből s most ezen hallatlan meglepetés! Fizetnie kellett, fizetni, még pedig saját erszényéből. Hogy boldogtalansága tetőpontját érje, a vámfelügyelő azt az ügyetlenséget követte el, hogy neje jelenlétében köszönte meg Rumburgernek a szíves feladást! — Hogy azután mit történt, mikor a házaspár ismét magára maradt a kocsiban, azt jobb lesz, nem feszegetni. A rossz világ azt híreszteli, hogy Rumburger egészen összekarmolt képpel érkezett meg Bécsben.

Nemzeti színészet.

Pest, kedden, márczius 13-án 1855, délután 4 órákor *Engel Jakab* ur Óriás képtárának (Monstre-Cyclorama) első előadása; a mostani háboru legérdekesebb színhelyeit és eseményeit öszvesen 28 átvonuló képben ábrázolva. A képeket festette Marschal Károly brit királyi udvari szín-festő. A zenét szerzette Hauptner karmester.

A képtár műsorozata: 1. A francia és angol egyesült keleti flotta. 2. Aland szigetek. 3. Bomarsund ostroma. 4. Bomarsund erő kerekitoronyának belseje. 5. Ezen kerekitorony külseje, Bomarsund bevételé után. 6. Abo, finlandi város. 7. Reval, Esztland fővárosa. 8. Helsingfort és Sweaborg. 9. Kronstadt. 10. Sz. Pétervára a Néva mellett. 11. Szinope. 12. Szinopenál a török flotta szétrombolása. 13. Kalafát, Oláhországban. 14. Gyurgyevo, dunai kikötő. 15. Szilisztria városa és fellegrvára. 16. Szulina-torkolat. 17. Gallipoli. 18. Egy angol hordhajó. 19. Konstantinápoly. 20. Gőzhajó holdvilágnál, a Dardanellákon átkelve. 21. Odessza. 22. Odessza bombáztatása. 23. Anapa, a Feketetenger egyik vára. 24. Trebizond, Kisázsia város. 25. Várna az erődítményekkel. 26. Az egyesült flotta bemenetele a Feketetengerre. 27. Az almai csata. 28. Szabasztopol.

Ezen óriás képtárt, mely a nevezett helyeket és eseményeket a színpad egész nagyságát elfoglaló és élethű képekben ábrázolja, műbecsénél fogva is a t. közönség figyelmébe ajánljuk.

Az előadások száma szerződési viszonyoknál fogva csupán hatra van határozva.

Tárogató.

x* A budapesti egyházakban e hét folytán hála-isteniszteletek tartattak azon örömdetes esemény következtében, hogy ő csász. kir. Felségének Ausztria császárnéjának születe szerencsésen ment végbe, mely isteniszteletekben a testvér városok hatóságai, testületei s mindenféle sorsu, rangu és felekezetű lakosai buzgó részt vettek.

x* Szegszárdon ugyan-e szerencsés esemény örökméltékére a *Ferenz-kórházban* egy tökéletesen felszerelt betegágy alapítatott azon sorajátékkal összekötött tánczvigalmak jóvedelméből, melyeket jan. 31-én és febr. 14-én Nagy Lajos tolna-megyei főnök s neje Vizer Konstantia ő nsgaik rendeztek. A szent célú jóvedelem gyarapításához Bézsán bárónő 100, Zichy Jánosné 15, Döry Frigyes 25, Huber jószágigazgató 10, Geiss tolnai postamester 25, végre a rendezők 10 pftal járultak.

x* A pesti izraelita község 500 pftot osztott ki valláskülönbség nélkül a szegények között a felséges császárné szerencsés születe fölötti örömdében, 1000 pf. pedig alapítványozott, melynek rendeltetését ő cs. kir. Felségének Magyarország kormányzójának magas meghatározása alá bocsátá.

x* A gyulai károsultak javára, hallomás szerint egy nagyszerű hangversenyhez történnek előkészületek Pesten. Bárcsak ne készülődne sokáig, hogy minél előbb megmutathassa Pest, mennyire friss emlékeztében van az a csapás, mely őt érte 1838-ban, milly jól esett neki a rögtön segély és milly hálással ragadja meg az alkalmat, hogy visszapótolhassa hasonló bajban levő felebarátain azokat a milliókat, melyek az ő felségelésére az ország minden zugából összefolytak.

x* A pesti takarékpénztár f. é. marc. 22. d. u. 3 órákor közgyűlést fog tartani, mely a mult 1854 évi számadásokat megvizsgálja, s új választmányi tagokat választand.

x* Szegeden az ágost. prot. község, mely 96 családból áll, s a holdm.-vásárhelyi anyaközség fiók-egyháza, a városi tanácstól 14,000 □ ölnyi földet nyert, hogy templomot, paplakot és iskolát építhessen. Ugyanez egyház javára mult febr. hóban tánczvigalom tartatott, s a szegedi község olly számmal vön részt e mulatságban, mely csatlakozó tanujele e derék város tiszta felebaráti szellemének, s egyszersmind nyilvános helyeslése a derék tanács eljárásának.

x* Pozsony vidékén történt, hogy egy gr. Zichy-féle tiszt kocsiját az országuton a kiáradó víz felfordítá, s annyira ellepte, hogy csak úszásban lelhetett menekülést, a mihez hozzá is látott, de eszébe jutván kocsi, visszautazott s ezt is szerencsésen kivitte magával. Súlyos betegség következett ugyan ez életkockázatos vállalatra, hanem jó az Isten, s bizonyára felgyógyítja azt a derék gazdát, a minőhöz hasonló kívánunk minden igaz cselédnek. Már az illyen embert híven is, örömmel is szolgálhatja, ki szolgálattal kénytelen megegyő falatját keresni.

x* A Dunavízjárás meg folyvást magas, de nem növekszik, jégtáblákat már csak úgy lézengve látni a zavaros folyam sebes hullámain uszkálni; a dunapart pedig minden órában élénkül, folyvást csatlakozván melléje hosszú téli álmukból ébredő hajók; már a gőzösök is kezdik elfoglalni állomásaikat, f. hó 7-én már többet lehet látni, mind a felső, mind az alsó dunapart mellett. Egészen szokatlan látvány, ezen gyors utazó házakat nézni a lánchidról, midőn szép csendesen ereszkednek óbudai szőlők a pesti part felé, mintha csak próbálgatnák kerekeiket vajjon tudják-e még a régit. Reméljük, hogy pár nap múlva, ha kiástitták magukat, majd a vidéki kikötőkbe gyorsabban fognak beköszönteni.

x* A Józsefnapi vásár már elkezdődött, a sátrak még folyvást régi helyeiken vannak szétszórva az Ország- és váci-ut hosszában, s egyéb szokott téreken, és nem az új vásártéren mikép a mult év vége felé tárogattuk. Hogy nem így van, nem a mi hibánk, hanem a kérdésben levő új téré, miért nem készült el, ha meg volt ígérve. No de nem is hirdetünk róla ezután semmit addig, míg nem látjuk szemünkkel, hogy az ige be van teljesedve.

x* Alföldi csodaszülött. A napokban hozzánk tévedt egy Kecskeméten nyomott csodabogár, melylyel a Slezák lovardájához tartozó czédula hordó, elcsapatott állapotában búcsuzik a közönségtől, s egyuttal hirt, nevet szerez magának egy pár hétre, szórul szóra így hangzik:

Bucsu-szó.

A Cirque d' Afrique
Czetula hordó
Nem vagyok én már;
Mert nekem allonz
Más fele lesz mars!

Uti költség hát
Instálom egygyet,
A mit is aztán
Megköszöni majd

Czetula osztó.

— *Selmecsről* írják egy helybeli hírlapnak: Élt városunkban egy 70—80 éves öreg ember, ki soká hírneves kereskedő és polgár volt. Nem egy közhasznú terv kivitelén fáradozott, különösen a szegény sorsu elhagyott árva gyermekek nevelését s iskoláztatását léptette életbe társas vállalatok útján. S most ezen jó lelkű öreg, a mostoha sors csapásai által olly elhagyott állapotra jutott, hogy (ámbar felesége, nős fia s férjhez ment két leánya szintén itt élnek) a helybeli kórházban volt kénytelen az utolsó időkben hajlékot és szegényes táplálékot keresni, míg végre a mult hónap közepe táján az ugynevezett óvári kutba ugorván, véget vetett terhére vált életének.

— Szintén *Selmecsről* vidékén történt, hogy egy hodrusbányai 112 éves cigányt, ki néhány hónap előtt meghalálozott 107 éves élete párja nélkül egyedül járt ide oda kéregetni, garammelléki Sz. Benedek-táján a farkasok ettek meg, csak ősz fejét hagyván meg nyomul, miről az emberek ráismertek. Mondják, hogy némi pénzecskeje is lett volna már megtakarítva, de az öregség rendszerint félénk s fukar levén, talán keveselte tőkéskejét s még szaporítani akará koldulással. Illy mathuzsálemi kor mellett illy szerencsétlen véget érni, valóban megalázó esemény.

— *Mező-Kövesdről* azon örömdetes tudósítást veszünk, hogy a város főbírája, Kudlovich Imre ur az eddig egészen elhanyagolt iskolaiépületet a legjobb karba hozta s kellően felszerelte. Egy tánczvigalmat is rendezett mult farsangon az iskola javára, mely 45 pftot jóvedelmezett. Adjon Isten sok illy lelkes főbíró városainknak!

— *Komárommegyéből* e sorokat vettük: Ki az Magyarhonban, ki előtt Csokonai neve fényvel nem ragyogna? S ki az, a ki Csokonai

munkáit olvasván, nem emlékeznek annak Lillájára? — Lilla, — saját nevén Vajda Juliánna; hajdan D. Almási Lévay Józsefné, 1845. óta pedig ut. Vég Mihály komáromi egyházmegyei esperes és hetényi helyb. hitv. lelkész ur neje — f. hó 20-án 83 éves korában élni megszűnt. Tettei D.-Almásan temették el. Lilla R.-Komáromban született; ott látta és szerette meg Csokonai; s hogy a szerelem, melyet a nagy költőnek Lillához irt ódái lehettek, mennyire fejlett közöttök, előttem titok. Azt azonban az utóbbtól hallám: hogy egy Csokonaitól kapott levelet tőle a derék P. vett át, vele a nemzeti muzeumot gazdagítandó. — R.-Komárom Lillára, valamint több élő magyar író szelleműs nejeire is büszke lehet; s ki tudja, a szép nőkben gazdag Komárom és vidéke felé, nem vágyik-e most is több költői szív? F. B.

* *Quem dii odere, paedagogum fecere*, azaz a kit az Isten gyűlöl, tanítónak kárhoztatja. Ilyen feliratu, mind a négy lábára sántikáló és a nyelvszabályokat agyba-főbe verő verset kaptunk nemrég. Közlés helyett azt sugjuk meg t. cz. költő urnak, hogy mi azt az elavult diákos példabeszédet nem tartjuk igaznak, mert nem lehet az, hogy Isten azokra bizza a legnemesebb hivatalt, a kiket gyűlöl, ámbár azt is elismerjük, hogy bizony nem irigylendő sok nevelő sorsa, de még is helyesebbnek tartjuk nemes elszántsággal küzdeni a napról-napra mindinkább enyésző előítéletekkel. Most sincs már úgy mint volt régen, s még szebb nap süthet az égen.

— *Oláh László*, Végrendeletek készítmódja s örökösödési rend és jog című munkája két hét alatt sajtó alól kikerülend, s az előfizetőknek azonnal szétküldetik.

Felhívás. Miután az *ipoly-sajó-völgyi vasut* létesítését eszközölendő társulat alakítása végett f. márcz. hó 17-én a nemzeti muzeum teremében tanácskozmány fog tartatni, ennél fogva mindazok, kik e hazai vállalatban magokat közelebből érdekelve hiszik, tisztelettel felhivatnak, miszerint a nevezett napon d. e. 10 órára az említett helyiségben fennkitett czélra megjelenni sziveskedjenek. Pest, mart. 1-én 1855. *Birányi Ákos*, id. tollvivő.

Szerkesztői könyvtár.

A sokszor hirdetett s ohajtvá várt „*Vázlatok Magyarhon népele-téből*” című munka, melynek szerzője báró *Prónay Gábor* ur, nemrég sajtó alól kikerült, s most már közkezen forog, mindkét u. m. magyar és német nyelven. Első pillanatra mindjárt a diszmunka kiállítása lepi meg az olvasót, ki a magyar elmetermékek ilyen pompás öltözkészéhez nincs hozzászokva. Azonban még jobban, és méltán lép meg a diszmű beltartalma, mely sokévi tanulmányozás, adatgyűjtés és szellemi fáradozás gyümölcse, s mely Magyarország népszokásait, viseletét, a fajok szellemi tehet-ségeit és jellemét, az ország természeti kincseit s adományait stb. adatokon nyugvó, élénk színekkel rajzolt előadásban tünteti föl a külföldnek úgy mint a hazafiaknak, kik közül nem egy, Japánt vagy Chinát jobban ismeri, mint saját hazáját. Részletes taglalata s fejtegetésebe e jeles mű-nek, melyben szerző nem egy üdvös reflexiót tesz, nem bocsátkozhatunk; elég legyen itt annak tartalmát közölnünk, melyet is következő főczik-kek képeznek: a paraszt lakodalmak; az aratás; az alföld szérűi; a pász-torok (juhász, gulyás, bivalessordás, csikós, kondás); a cigányok; a szü-ret; vadászat; halászat; drótos-tót; olajárus; oláh fuvaros; ludhajosár; fonóka; falusi tanács; magyarhoni népviselet; a pusztá; Pest (a pesti dinnyevásár, dunavíz-hordogatók, laczikonyha). Ezen egyes pontokat a szöveg lapjai közé illesztett 25 színezett rajz díszíti *Barabás, Veber-és Steriától*, mind eltalált jeles ábrázolatok, *Arns* és társa düsseldorfi könyomdjában készítve. Helyely-közzel korszerű észrevételek fordul-nak elő, így például az országos gazdaságat emeltyüire vonatkozólag, eléggé jellemzetesen van említve, mikép „Pesten is létezik több évek óta egy „gazdasági egylet”, melynek működése az országos iparra nézve hajdan buzditó elemül szolgált, deez jelenben pangásnak indulván, fájda-lom már csak teng.” Közbevetőleg szólva, nem tudjuk gondolni, hogy ez egyletet, mely közbirodalmi és hazai szempontokból egyiránt fontos, valódi ügyszeretet s egyedül a közjótól áthatott buzgalom nem volna képes ohajtott virágzásra lendíteni. De mi itt, sem a mű recensensei, sem köz-gazdasági tanácsadók nem vagyunk, s csak egyszerűen azt említjük még föl, mikép az érdemes szerző ur célját: „fentartani az utókor számára a jelenlegi népeletnek némely vonásait, és (mondhatjuk kedves és tanulsá-gos) időöltést szerezni a népek szokásait kedvelőknek, jelen munka által teljesen elérte. Kiadó *Geibel Armin* ur, ki a munkát tartalmához méltó díszszel kiállította, s ezért felsőbb és legfelsőbb helyekről már többrend-beli becses emlékekben részesülni szerencsés vala, azt bizonyára a na-gyobb közönség, sőt a nép számára is hozzáférhető kiadásban fogja majd általánossá tenni. A jeles diszkiállítás ára 38 pft. Mint halljuk, a báró ur egy más nagyobb szerű munkán dolgozik.

*. E napokban Alsó-Lendváról egy igen becses régiséget kap-tunk a következő sorok kíséretében:

„A folyó évi 6-ik számú „*Vasárnapi Ujságban*” „*Lövő*” eredete s multja közlésénél azon kérdést teszi ön: vajjon a kiásott régiségek meg vannak-e vagy elvesztek? Van szerencsém válaszolni, hogy a Mark Aurél által emelt sírkő Z.-Lövön egy rokononál van, s még e hó foly-tán birtokom leendő; az archaeologiai kőlámpa szintén ott van, ez is rövid

időn enyim. Mark Aurél és Faustina rézpénzei szinte említett rokonoméi voltak, melyeket azonban volt fiúmei kormányzó neje Kiss Pálné asz-szonyság, nála mulatván elkért s elvitt. — Alsó-Lendva és Rédcics falu közt egy szép hegyláncolat mellett szintén római sírokra akadunk; ezek csak egyszerű halmok, s miután az egész vidéken senki sem tudta, hogy ki által és miért emeltettek, egyet szétszórattunk, s ime benne régi római eredetű hamvvedreket, edényeket és más temetkezési maradványokat találtunk. A többi halom még mind meg van; összesen mintegy 8 vagy több is, bizonyosan nem tudom, de annyi bizonyos, hogy ezek római sí-rok. — Már a megyei mérnök is volt ott künn, megtekintette s fekvésük helyrajzát is felvette. — *Egy ily hamvveder tartalmát van szerencsém ezennel szerkesztő urnak felküldeni*, s ha jónak látja, legyen szives nevem-ben a Nemz. Muzeumnak beadni. Majd a hamvvedret és a kőlámpát is felküldöm, ha szivesen veszi ön, legalább a szerkesztőségnek ne csak könyv- hanem régiségtára is legyen.” Egyházasszükkü *Dervarics Kálmán*.

Fogadja a t. küldő ur szives köszönetünket. S midőn az ígért régi-ség-tárgyak beküldését kérjük s kutatásainak további folytatására felszó-litjuk, biztosítjuk egyszersmind, hogy a hozzánk érkezendő tárgyaknak a Nemzeti Muzeumba szállítását mindenkor édes kötelességünknek isme-rendjük. Bár sikerülne minél több hazánkfiának figyelmét ez irányban felébreszteni!

Szerkesztői nyílt posta.

Ismételve kijelentjük, hogy a „*Vasárnapi Ujság*” és „*Politikai ujdonságok*” január és február havi számai elfogytak, eltévedt egyes számokat e szerint nem pótolhatunk.

Cs. L. F. Dabas: Kiadóhivatalunk, foglalkozásainak halmaza miatt, egyes pél-dányok kivételes szétküldésébe nem bocsátkozhatik. Az expeditio hetenként kétszer történik, a „*Politikai ujdonságok*” szerdán, a „*Vasárnapi Ujság*” pénteken délután. E rendtől eltérnünk nem lehet.

D. J. K-t: Hosszabb indoklásra nincs terünk. Ön művei (az újabbak is) tisztán szépirodalmi lapban helyet foglalhatnak, nálunk kiszorítja egyéb. A kívánt előfizetéseket szivesen teljesítjük.

Egy valaki N.-Várad: Megtörtént.

P. K. P-i: A cikket használni fogjuk. Az ohajtott arczképpel majd kedves-kedünk, mihielyt lehet.

P. Zs. D-n: Köszönjük szives buzgalmát. Világosan kimondtuk hirdetésünk-ben, hogy a ki a *Vasárnapi Ujság*ra előfizet, a *Politikai Ujdonságok*at is megkapja. A közlött cikk oly fontos tárggyal foglalkozik, melyről már köteteket irtak a nélkül, hogy mai napig el lenne döntve a kérdés. Ön csak tühegygyel érinti.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**

Előfizetési jelentés.

Miután a

VASÁRNAPI UJSÁG

és

Politikai Ujdonságokra

még folyvást történnek megrendelések, holott azokból a január és február havi számok elfogyván, teljes számú pél-dányokkal többé nem szolgálhatunk: a még előfizetni aka-rók kívánatainak megfelelni az által igyekezünk, hogy

négy hónapra,

azaz f. é. mártius 1-től június utoljáiig új rendes elő-fizetést nyitunk és pedig következő feltételek alatt:

„*Vasárnapi Ujság*” 4 hónapra azaz (mártius—ju-niusi folyamra) postán küldve 1 ft. 20 kr.

„*Politikai ujdonságok*” 4 hónapra azaz mártius—juniusi folyamra) postán küldve 1 ft.

Mind a két ujságra 4 hónapra 2 ft. 20 kr. helyett

csak 2 ft. p. p.

A pénzes levelek bérmentesítve küldendők.

Pest, február hó 1855.

A „*Vasárnapi Ujság*” és „*Politikai ujdonságok*”
kiadó-hivatala,
egyetem-utca 4-ik szám alatt.